

суда Југославије, оспорени закон – који прописује састав конкурсне комисије у организацијама удруженог рада – противан Уставу СФРЈ.

(Одлука УСЈ, У– број 243/87, од 9. јула 1990)

Припремио Ђорђе Ђурковић

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

Извршење решења о прекршају пре правоснажности

1. Ц. из К. дао је иницијативу Уставном суду са покретање поступка за утврђивање неуставности члана 305. Закона о прекршајима („Службени гласник СРС”, бр. 44/89).

По мишљењу иницијатора, одредбе члана 305. Закона, којим је предвиђено да судија за прекршаје у извршењу свога решења може, у одређеним случајевима, и не чекајући његову правоснажност да га изврши, нису у складу са Уставом да се једно решење о лишавању слободе извршава, а да није постало правоснажно.

2. Члан 305. Закона о прекршајима („Службени гласник СРС”, бр. 44/89) гласи:

„Решење о прекршају може се извршити и пре његове правоснажности у следећим случајевима:

1. ако окривљени не може да докаже свој идентитет, или нема пребивалиште, или ако одлази у иностранство ради боравка, а првостепени орган за прекршаје нађе да постоји основана сумња да ће окривљени осујетити извршење изречене казне;

2. ако је окривљеном изречена казна затвора за тежи прекршај јавног реда и мира, а постоји основана сумња да ће прекршај поновити или ако то интереси безбедности посебно захтевају.

У случајевима из става 1. овог члана првостепени орган за прекршаје ће у решењу о прекршају одредити да окривљени и пре правоснажности решења приступи извршењу изречене казне.

Ако окривљени изјави жалбу против решења којим је одређено извршење решења пре његове правоснажности, првостепени орган за прекршаје је дужан да жалбу са списом предмета достави другостепеном органу за прекршаје у року од 24 сата рачунајући од сата кад је жалбу примио, а другостепени орган за прекршаје дужан је да по жалби одлучи и своје решење достави првостепеном органу за прекршаје у року од 48 сати рачунајући од сата пријема списка предмета”.

3. Према члану 299, ст. 1, тач. 11. Устава СР Србије, република, у складу са својим правима и дужностима утврђеним Уставом, преко републичких органа и организација, уређује прекршаје, одговорности и санкције за прекршаје и организацију, надлежност и поступак по прекршајима.

Амандманом XXXIII тачка 7. на Устав СР Србије (којим су замењени и допуњени одговарајући делови члана 300. Устава) прописано је да република, јединствено за територију републике, преко републичких органа, уређује: услове, одговорности и санкције за прекршаје; општа правила о примени васпитних мера и кажњавању малолетника; основна начела поступка и застарелост за прекршаје.

На основу наведеног уставног овлашћења република је донела Закон о прекршајима („Службени гласник СР Србије”, бр. 44/89). Овим законом се уређују: услови прекршајне одговорности, услови за прописивање и примену прекршајних санкција, прекршајни поступак, поступак извршења решења о прекршају и организација и рад органа за прекршаје.

Оспореним чланом 305. Закона о прекршајима уређен је институт – извршења решења о прекршају пре његове правоснажности.

У оспореном члану 305. Закона прописани су случајеви када се решење о прекршају може извршити пре његове правоснажности, што је одступање од основног правила садржаног у члану 304, став 1. овог закона да се решење извршава тек након његове правоснажности, таксативно су одређени услови, који у току прекршајног поступка морају бити утврђени, у изреци решења садржани и у образложењу решења конкретно наведени. Услови за извршење решења о прекршају су алтернативни тако да је довољно да постоји само један од прописаних услова да би се решење могло извршити. Ти услови су следећи:

– ако окривљени не може да докаже свој идентитет, или нема пребивалиште, или ако одлази у иностранство ради боравка, а првостепени орган за прекршаје нађе да постоји основана сумња да ће окривљени осујетити извршење изречене казне;

– ако је окривљеном изречена казна затвора за тежи прекршај против јавног реда и мира, а постоји основана сумња да ће прекршај поновити, или ако то интереси безбедности посебно захтевају.

Оцену постојања наведених услова за извршење решења о прекршају пре правоснажности врши општински судија за прекршаје, који доноси решење о прекршају, на основу чињеница које су утврђене у прекршајном поступку.

Ако судија за прекршаје одлучи да решење о прекршају изврши пре правоснажности, дужан је да поступа хитно, да у случају изјављене жалбе против решења – жалбу са списом предмета достави другостепеном органу за прекршаје у року од 24 сата, а другостепени орган је дужан да по жалби одлучи одмах и да своје решење, најдаље за 48 сати, врати првостепеном органу за прекршаје. Овако кратки рокови за поступање предвиђени су зато да се не би догодило да окривљени буде упућен на издржавање казне пре правоснажности а да првостепено решење буде укинута или пак преиначено, те утврђено да нема прекршаја, односно да нема основа за извршење решења пре правоснажности.

Према члану 203, став 2. Устава СР Србије свакоме је зајамчено право на жалбу или друго правно средство против одлука судова, државних органа и других органа и организација којим се решава о његовом праву или на закону заснованом интересу. Оспореним одредбама члана 305. Закона не ускраћује се окривљеном право жалбе другостепеном органу за прекршаје, већ се одређују случајеви извршења решења о прекршају пре његове правоснажности.

Имајући у виду да су случајеви у којима се решење о прекршају може извршити и пре његове правоснажности објективизирани, да постојање тих услова цени првостепени орган за прекршаје, те да је у случају изјављене жалбе против решења поступак хитан (другостепени орган мора одлучити по жалби најкасније у року од 72 сата) Уставни суд сматра да законодавац није прекорачио наведено уставно овлашћење, односно да је члан 305. Закона о прекршајима у сагласности са Уставом СР Србије.

С обзиром на изложено, Уставни суд је решио да не прихвати дату иницијативу.

(Решење Уставног суда Србије IУ-бр. 427/89 од 5. јула 1990.)

Технолошки вишак и престанак радног односа радника

1. Иницирано је покретање поступка пред Уставним судом за оцену уставности Закона о правима радника за чијим радом је престала потреба („Службени гласник РС”, број 16/89). У иницијативи се посебно указује на чл. 6. и 9. наведеног Закона који, по његовом мишљењу, даје сувише широка овлашћења директору предузећа да одлучује о правима радника, не остављајући никакову могућност раднику за чијим је радом престала потреба да утиче на остварење својих права. Поред тога, истиче да је Закон непрецизан и

површан и да не утврђује критеријуме којима би се заштитили радници са одређеним радним искуством, стручном спремом и слично. Иницијатор се залаже да се законске одредбе прецизније формулишу и да се пропишу основни критеријуми на основу којих би се утврђивао престанак потребе за одређеним радником, као и да се пружи могућност изјашњавања радника о правима из радног односа, односно по основу рада.

2. Одредбама чл. 1–5. оспореног Закона утврђена су права и обавезе организације удруженог рада, друге самоуправне организације и заједнице и радне заједнице кад, услед технолошких и других унапређења којима се доприноси већем успеху у раду и пословању, утврди да је престала потреба за радом радника. Према члану 1. Закона организација је дужна да раднику обезбеди једно од законом прописаних права из рада и по основу рада.

Према члану 2. Закона, организација може да донесе одлуку о престанку потребе за радом радника уколико не постоји могућност распоређивања радника на одговарајуће послове, односно могућност стручног оспособљавања, или преквалификације за рад на другим пословима и радним задацима. Одлука о престанку потребе за радом радника доноси се по прибављеном мишљењу организације синдиката.

Док се не обезбеди једно од права утврђених овим Законом радник може бити ангажован на обављању одговарајућих послова у организацији, или упућен на рад на одређено време у другу организацију, на основу споразума надлежних органа организације. Уколико није радно ангажован, радник има право на накнаду личног дохотка који би остваривао на пословима на којима је био распоређен (члан 3).

Одредбама чл. 5–11. Закона утврђена су права радника за чијим је радом престала потреба. Према члану 5. Закона, раднику не може престати радни однос док му се не обезбеди једно од следећих права: 1) заснивање радног односа у другој организацији на одговарајућим пословима; 2) стручно оспособљавање, доквалификација или преквалификација и после тога заснивање радног односа у другој организацији; 3) докуп стажа ради остваривања права на пензију; 4) отпремнина – једнократна новчана накнада. Уколико се раднику не обезбеди једно од набројаних права може се упутити на плаћено одсуство. Свако од наведених права ближе је регулисано чл. 6–10. Закона. Тако је према члану 6, на који се у предствци посебно указује, радна организација дужна да, у сарадњи са заједницом запошљавања, предузме одговарајуће мере ради запошљавања радника на неодређено време у другој организацији, при чему се радни однос заснива без конкурса, односно огласа, на основу споразума о преузимању који закључују надлежни органи организације.

Члан 7. Закона предвиђа могућност стручног оспособљавања, доквалификације радника и обавезу заснивања радног односа у другој организацији, а у члану 8. Закона утврђени су услови под којима се раднику, на његов захтев, може да докупи стаж.

Одредбама оспореног члана 9. Закона регулисано је право на отпремнину у случају споразумног раскида радног односа. Отпремнина се утврђује у износу од најмање 24 а највише 36 просечна лична дохотка остварена у претходна три месеца. Наведено право може се стећи под условом да се средства од отпремнине употребе за: 1) обављање самосталне делатности личним радом или обављање пољопривредне делатности; 2) удруживање рада и средстава у уговорно или мешовито предузеће, задругу и друге облике удруживања; 3) удруживање средстава у другу организацију која послује средствима у друштвеној својини ради стварања услова за њихово запошљавање. Радник који је остварио право на отпремнину сматра се да је остварио право на рад за период од двоструко више месеци у односу на број месеци за које му је исплаћена отпремнина, па му за тај период заједница запошљавања неће посредовати у запошљавању у организацији која послује средствима у друштвеној својини. Право на отпремнину не припада раднику који је напунио услове за пензионисање.

Одредбама члана 10. Закона утврђена су права радника за време плаћеног одсуства, као и његова обавеза да се одазове на позив организације ради радног ангажовања.

Одредбом става 1, члана 11. Закона утврђена је могућност престанка радног односа радника који одбије да се радно ангажује (чл. 3. и 10. Закона), а ставом 2. истог члана предвиђа се аутоматски престанак радног односа радника који одбије да ради у другој организацији, односно који одбије да се стручно оспособи, доквалификује односно преквалификује и заснује радни однос у другој организацији.

Из наведених законских одредаба произилази да је радник обавезан да прихвати запослење у другој организацији на послове који одговарају његовој стручној спреми, односно радној способности стеченој радом, као и да прихвати, под условима утврђеним овим законом, преквалификацију, стручно оспособљавање, доквалификацију и заснивање радног односа у другој организацији. Право на докуп стажа остварује се на захтев радника, а право на отпремнину на основу споразума између организација и радника. То значи да се радник може слободно опредељивати само приликом остваривања два, од прописаних пет права. Ни једном законском одредбом није предвиђено да о правима радника одлучује директор, већ се свуда говори о надлежном органу организације. На исти начин ово питање уређено је Законом о основним правима из радног односа („Службени лист СФРЈ”, број 60/89) који у члану 21. такође, уређује права радника за чијим је радом престала потреба.

Из изложеног произилази да оспорени Закон не одређује орган који одлучује о правима радника, на чему се посебно инсистира у иницијативни нити искључује заштиту права тих радника под условима и на начин прописан Законом о основним правима из радног односа и Законом о радним односима („Службени гласник СРС” број 37/86, 16/88). Надлежност органа за одлучивање о правима и обавезама радника, као и орган који поступа по приговору радника одређују се општим актом организације, односно колективним уговором, у складу са чланом 23. Закона о основним правима из радног односа.

3. Уставни основ за доношење Закона о правима радника за чијим је радом престала потреба садржан је у члану 299, ст. 1. и 2. Устава СР Србије, према коме република, преко републичких органа и организација уређује права радних људи у удруженом раду којима се обезбеђује њихов уставом утврђени положај у самоуправним и друштвено–економским односима.

Чланом 183, став 1. Устава СР Србије зајачено је право на рад, а према ставу 5. истог члана раднику може престати рад против његове воље само под условима и на начин који су утврђени законом.

Положај радника за чијим је радом престала потреба регулисан је одредбама члана 33. Устава СР Србије. Према ставу 3. овог члана организација удруженог рада, сама или споразумно са другим организацијама удруженог рада, у складу са начелима узајамности и солидарности, обезбеђује средства за запошљавање, преквалификацију и остваривање стечених права радника ако престане потреба за њиховим радом у организацији удруженог рада или ако организација у њеном саставу престане да ради. Одредбама тачке 13. амандмана IX, којим су замењени став 4. и 5, члана 33. Устава, утврђено је да раднику не може престати радни однос ако услед технолошких и других унапређења којима се доприноси повећању продуктивности рада и већем успеху организације удруженог рада престане потреба за његовим радом у тој организацији, док му се не обезбеди друго радно место које одговара његовим радним способностима или на други начин не обезбеди остваривање права на рад или законом одређена права по основу рада. Законом се за те сврхе може утврдити обавеза удруживања средстава или обезбеђивања средстава на други начин и прописивати услови и начин употребе тих средстава. На овај начин Уставом је утврђено да раднику за чијим је радом престала потреба у организацији удруженог рада не може престати радни однос, а

закону је препуштено одређивање права по основу рада оним радницима којима се не може обезбедити друго одговарајуће радно место у тој организацији или на други начин не обезбеди остваривање права на рад.

У оквиру наведених уставних одређења оспореним Законом су уређена права радника за чијим је радом престала потреба у организацији, а не постоји могућност њиховог распоређивања на друге послове и задатке, према стручној спреми и радној способности, односно могућност стручног оспособљавања, доквалификације и преквалификације за рад на другим пословима.

Такво уређивање није несагласно са Уставом СР Србије, због чега је Уставни суд решио да не прихвати дату иницијативу.

(Решење Уставног суда Србије IУ бр. 108/90 од 05. јула 1990. год.)

Припремио др Томислав Вељковић

ОДЛУКЕ ВИШЕГ ПРИВРЕДНОГ СУДА СРБИЈЕ

Привредни суд није надлежан да укида блокаду жиро–рачуна предузећа

Првостепени суд је усвојио привремену меру и укинуо блокаду жиро–рачуна тужиоца.

Против ове одлуке првостепеног суда благовремено је уложила жалбу ЈИК Банка из Београда, у којој истиче да је првостепени суд учинио битну повреду поступка из чл. 354. ЗПП јер је одлучивао о захтеву који не спада у судску надлежност. Жалилац сматра да је суд погрешно оценио да би блокада жиро–рачуна изазвала ненадокнадиву штету за тужиоца јер се исплата дуга може сматрати штетом па је предложио да се пресуда укине а тужба одбаци.

Виши привредни суд Србије усвојио је жалбу, укинуо пресуду првостепеног суда и све спроведене радње, а тужбу одбацио.

Из образложења:

„Другостепени суд је усвојио жалбу и укинуо пресуду као и све спроведене радње а тужбу одбацио због тога што првостепени суд није стварно надлежан за суђење у овој правој ствари.

Наиме, из списка се утврђује да је тужилац тражио укидање блокаде жиро–рачуна која је на основу налога тужене банке извршена у смислу чл. 28, ст. 3. Закона о кредитним односима с иностранством и то од стране Службе друштвеног књиговодства – Филијала у Нишу а према чл. 109. Закона о девизном пословању.

Служба друштвеног књиговодства није овлашћена да цени основаност навода за блокаду жиро–рачуна. Контролу девизног пословања банака овлашћених за послове с иностранством у смислу чл. 148. и 152. Закона о девизном пословању врше Народна банка Југославије и народне банке република.

Ако Народна банка Југославије, односно народна банка републике утврди неправилност у раду овлашћене банке, донеће решење којим ће предузети мере прописане Законом о Народној банци Југославије и јединственом монетарном пословању народних банака Република и народних банака покрајина.

На основу изложеног произилази да се у овом спору не ради о спору из имовинско–правних односа, нити о спору за накнаду штете као и других односа за које би био надлежан привредни суд за решавање међусобних спорова, већ је у конкретном случају предвиђен посебни управни поступак па је у смислу чл. 16, ст. 2. ЗПП–а и чл. 370. ЗПП–а жалбену пресуду ваљало укинути као и све спроведене радње а тужбу одбацити”.

Према томе, привредни суд није стварно надлежан да усваја привремену меру којом укида блокаду жиро–рачуна предузећа већ се евентуални